

Η ανατροφή των παιδιών κατά τον Άγιο Κοσμά τον Αιτωλό

*«Θείας πίστεως διδασκαλία, κατεκόμησας την Εκκλησίαν»
(Απολυτίκιο Αγίου)*

Τιμούμε τη μνήμη του Αγίου Κοσμά του Αιτωλού, μεγάλου ευεργέτη της παιδείας, εθναποστόλου και μάρτυρος της Εκκλησίας μας, ο οποίος υπήρξε ο μεγάλος θρησκευτικός και εθνικός αναμορφωτής των χρόνων της σκλαβιάς. Ήταν, ο οδηγός στην πορεία του Γένους προς την εθνεγερσία. Δικαίως λοιπόν χαρακτηρίζεται ως «ο Γέροντας του σκλαβωμένου Γένους».

Ως διδάσκαλος του ευαγγελίου περιόδευσε σε όλη την Ελλάδα. Συγκεντρωνόταν, λοιπόν, οι χριστιανοί, και ο Άγιος, αφού έστηνε το θρονί και το σταυρό μιλούσε για τις αλήθειες της Πίστεως. «Τον γλυκύτατο λόγο του, ακολουθούσαν πολλά θαύματα και σημεία, τα οποία άφηναν έκπληκτους τους ακροατές. Αυτό ήταν ένδειξη ότι ο άγιος ήταν κατοικητήριο του Τριαδικού Θεού, και Ναός του Παναγίου Πνεύματος...Τα αποτελέσματα της διδαχής του ήταν καταπληκτικά...» αναφέρει χαρακτηριστικά ο άγιος Νικόδημος ο αγιορείτης.

Μέσα στα θέματα των κηρυγμάτων του έκδηλο εμφανίζεται το ενδιαφέρον και για την ανατροφή των παιδιών. Διαβάζοντας τις διδαχές του διακρίνει κανείς να είναι διάχυτη η σοφία και η ανησυχία του, στην αντιμετώπιση των προβλημάτων. Πολλοί παιδαγωγοί, θα ζήλευαν την πρακτικότητα και τον ρεαλισμό του Θείου Κοσμά. Ας δούμε λοιπόν τα μηνύματα που εκπέμπει από την εποχή του, πολύ αναγκαία και επίκαιρα και για την εποχή μας, διότι αναβλύζουν από την διδασκαλία του Ευαγγελίου και την αγία του ζωή.

Εδώ ακριβώς, τίθεται ένα σπουδαίο ερώτημα: «Ποιό είναι το χρέος των γονέων στην ανατροφή των παιδιών»; Ζώντας σήμερα την υποβάθμιση του θεσμού της οικογένειας που αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την ανατροφή των παιδιών, θα πρέπει άμεσα να αντιληφθούμε, πως ο σκοπός της ζωής μας είναι να επιτύχουμε την κατά Χριστόν ζωή και ότι η παρούσα ζωή δεν είναι τίποτα άλλο από μια πορεία προς την αγιότητα και την Βασιλεία του Θεού. Τότε θα καταλάβουμε ότι όταν λέμε πως

ανατρέφουμε το παιδί μας χριστιανικά, στην ουσία εννοούμε ότι προσπαθούμε να το βοηθήσουμε να επιτύχει και αυτό την αιώνια ζωή.

Η ανατροφή των παιδιών είναι σίγουρο ότι ξεκινά πρωτίστως από τους γονείς, οι οποίοι έχουν και τις σημαντικότερες ευθύνες. Εάν αποφασίσουν ότι θέλουν να μεγαλώσουν τα παιδιά τους κοντά στον Χριστό, τότε έχουν μπροστά τους ένα δρόμο, μια πορεία, ένα τρόπο ζωής που χρειάζεται μαθητεία, εκπαίδευση, αγώνα. Οι γονείς πρέπει να είναι και παιδαγωγοί και κατηχητές των παιδιών τους. «Στην πνευματική κρίση των καιρών μας θα κερδηθούν τα παιδιά, αν οι γονείς τους με μεγάλη ευαισθησία και πολύ φροντίδα τα παιδαγωγούν με το ζήλο του κατηχητή και την ευθύνη του συνειδητού δασκάλου».

Διακρίνει λοιπόν ο Άγιος Κοσμάς τρεις τρόπους αγωγής: **1. Το παράδειγμα, 2. Το λόγο, 3. Τη φιλανθρωπία μαζί με την ελεημοσύνη.**

Ο χαρακτήρας των παιδιών δεν διαμορφώνεται τόσο με λόγια και νουθεσίες, όσο με τη ζωή και τη συμπεριφορά των γονέων αλλά και γενικότερα του στενού περιβάλλοντός τους. Το παράδειγμα των γονέων είναι το παν, είναι μισό κήρυγμα, εκείνο που σώζει και φτιάχνει καλά παιδιά. Αυτό είναι το μυστικό, να είσαι καλός, να είσαι άγιος, για να εμπνέεις και να ακτινοβολείς. Γι' αυτό και κατά κανόνα οι άγιοι ξεπηδούν ως καρποί αγίων οικογενειών. Αυτό αποδεικνύει η πείρα και η ιστορία της εκκλησίας των αγίων.

Στις μέρες μας, συνήθως κατηγορούμε τη νεολαία για το κατάντημα και τη διαφθορά της. Ο Άγιος Κοσμάς διαφωνεί ριζικά προς αυτό διότι, αν σε κάποιους πρέπει να επιρρίψουμε ευθύνες για την κατάσταση αυτή, αυτοί είναι οι μεγάλοι. Έλεγε ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος πώς φτάνει και ένας μονάχα άνθρωπος, «ζήλω πεπυρωμένος», για να αλλάξει όλη την κοινωνία! Οι γονείς είναι οι ηθικοί αυτουργοί του παραστρατήματος των νέων. Η υποκρισία, ο εγωισμός, η έλλειψη πίστεως, αγιότητας, αγάπης και καθαρότητας των μεγάλων είναι η βάση του προβλήματος.

«Είναι μια μηλιά και κάνει ξινά μήλα. Εμείς τώρα τι πρέπει, να κατηγορούμε τη μηλιά ή τα μήλα; Τη μηλιά. Λοιπόν κάμνετε καλά εσείς οι γονείς, όπου είστε η μηλιά, να γίνονται και τα μήλα γλύκα», αναφέρει ο Θεός Κοσμάς.

Έχοντας, λοιπόν, οι γονείς ως απαραίτητο εφόδιο την δική τους εσωτερική συνειδητή χριστιανική ζωή μπορούν και πρέπει να επιδοθούν με τη διδασκαλία και τις καλές συνήθειες στην αγωγή των παιδιών τους. Η αγωγή αυτή θα πρέπει να γίνει από μικρή ηλικία, για να έχει σπουδαία αποτελέσματα. Οι γονείς είναι χρήσιμο να δοθούν στην αγάπη του Θεού. Να γίνει τελικά το σπίτι, φροντιστήριο αγάπης.

Σαν πρώτη ενέργεια που προτείνει ο άγιος Κοσμάς είναι ότι κατά την πνευματική γέννηση των παιδιών, δηλαδή το βάπτισμα, πρέπει να δίδονται ονόματα αγίων της πίστεως. Το όνομα του παιδιού, που τόσο συχνά το ακούει, είναι το πρώτο μάθημα που θα μάθει. Το πρόσωπο του Αγίου, του οποίου το όνομα φέρει το παιδί, αλλά και ο βίος του, θα αποτελούν κίνητρο προς μίμηση.

Ένα άλλο μάθημα που πρέπει να διδάξουν οι γονείς στα τέκνα τους είναι η **προσευχή**. Για να προσεύχονται τα παιδιά, πρέπει να έχουν αίμα προσευχομένων γονέων. Το παιδί πρέπει από την αρχή να συνδεθεί με την προσευχή. Έτσι δεν θα νιώσει ποτέ μοναξιά και θα βρίσκεται συνεχώς με το Θεό. Γράφει ένας σύγχρονος αγιορείτης: «Νομίζω πως δεν έχουμε αγαπήσει πολύ την προσευχή, δεν έχουμε

πιστέψει δυνατά στη δύναμή της». «Σας συμβουλεύω να κάμετε από ένα κομβολόγι (= κομποσχοίνι) μικροί και μεγάλοι και να το κρατήτε με το αριστερό χέρι, και με το δεξιό να κάμνετε τον σταυρόν σας και να λέγετε: ύριε Ιησού Χριστέ, Υιέ και Λόγε του Θεού του ζώντος, διά της Θεοτόκου και πάντων των αγίων ελέησόν με τον αμαρτωλόν και ανάξιον δούλον σου». Θα μας αναφέρει ο άγιος Κοσμάς.

Προτείνει να κάνουν οι γονείς τέσσερις εικόνες, του Χριστού, της Παναγίας, του Προδρόμου και του Αγίου του οποίου το όνομα φέρει το παιδί, και μπροστά στο εικονίσματα να το διδάσκουν το μεγαλύτερο μάθημα, την προσευχή με πλήρη εμπιστοσύνη στον Χριστό.

« αι όταν το παιδίον σου σηκώνεται από τον ύπνον και σου γυρευή ψωμί, να το βάλης εμπρός εις την εικόνα του Χριστού και να του ειπής: εγώ παιδί μου, δεν έχω ψωμί, ο Χριστός έχει. Σήκω να κάμης τον σταυρόν σου, να παρακαλέσωμε τον άγιον σου να παρακαλέση τον Χριστό να σου το δώση. αι έτσι το παιδίον παρακινείται δια την αγάπη του ψωμιού και, ευθύς όπου ξυπνά, τον άγιον του βλέπει. λέποντας τότε ο διάβολος το παιδίον πως έχει την ελπίδα του εις τον Χριστόν και εις τον άγιον του κατακαίεται και φεύγει». Ο άγιος Νεκτάριος θυμόταν πάντα την αγάπη της γιαγιάς του και πως εκείνη στεκόταν όταν προσευχόταν μπροστά στις εικόνες.

Συμβουλεύει επίσης ο πατρο-Κοσμάς τους γονείς να διδάσκουν τα παιδιά τους μέσα από την Αγία Γραφή και τους βίους των Αγίων. Απευθυνόμενος προς κάποιους γονείς της εποχής του έλεγε: «Από μικρός αγαπούσα τα μικρά παιδιά και θέλω να ανοίξω την καρδιά μου και να 'μπούν μέσα. Αν θέλετε να μου χαρίσετε τα παιδιά σας; Χαρισμά σου, απάντησαν. Τώρα και το αίμα μου να χύσω για την αγάπη σας, δεν είναι τίποτα. Εσείς λοιπόν μου χαρίσατε τα παιδιά σας. Τι κάνετε όμως γι' αυτά; Γράμματα δεν ξέρουν. Να μου χαρίσετε κι ένα σχολείο για τα γράμματα του Χριστού».

Ποια είναι όμως τα γράμματα του Χριστού, με τα οποία ο Άγιος προτρέπει τους γονείς να αναθρέψουν τα παιδιά τους; Η Αγία Γραφή θα πρέπει να διδάσκεται από τους γονείς, διότι αποτελεί το απαραίτητο εφόδιο και την πυξίδα, για τη ζωή ενός παιδιού. Επί πλέον, την ημέρα αυτή της γιορτής να του μιλήσει ο πατέρας ή η μητέρα για τον βίο του Αγίου του. Οι Άγιοι είναι οι γνήσιοι μιμητές του Χριστού και έτσι μπορούν να γίνουν παραδείγματα ήθους. Αναφέρει λοιπόν ο Άγιος: « αι να διαβάσης το συναξάρι του αγίου να ακούει το παιδί σου. αι να του ειπής: Ακούεις, παιδί μου, τι έκαμνεν ο Άγιός σου; Έτσι να κάμης και εσύ. Ακούοντας το παιδίον τέτοια θαύματα ζηλεύει και λέγει: Αχ, πότε να γίνω και εγώ ωσάν τον Άγιόν μου!».

Σήμερα βέβαια, μέσα στις οικογένειες, και σ' αυτές ακόμη τις χριστιανικές, έχουν εκτοπισθεί τα ιερά βιβλία, και δυστυχώς άλλα άθλια υποκατάστατα κυκλοφορούν. Έχουν γεμίσει τα σπίτια από έντυπα, βιβλία και ιστοσελίδες στο «internet» που παρουσιάζουν λάθος πρότυπα. Τα άσχημα προγράμματα της τηλεόρασης αλλά και οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές, παρεμβαίνουν ως «κατ' οίκον διδάσκαλοι» με τεράστια δύναμη επιρροής και ασκούν ανεξέλεγκτη αγωγή. Αναφέρει ο Θεός Κοσμάς πως: «Θα 'ρθει καιρός που θα διευθύνουν τον κόσμο τα άλαλα και τα μπάλαλα», εννοώντας τις μηχανές παντός τύπου αλλά και τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Ο Άγιος επίσης έλεγε πως: «θαρθή καιρός που θα φέρει γύρες ο διάβολος με το κολοκύθη του». Τη λέξη «διάβολος» ο Κοσμάς την μεταφράζει ως την κακή χρήση της τεχνολογίας, η οποία

πολλές φορές αν δεν χρησιμοποιηθεί σωστά, από ευλογία μετατρέπεται σε κατάρα για την ανθρωπότητα.

Ο Άγιος Κοσμάς υπήρξε επίσης και ένας μεγάλος μετά Χριστόν Προφήτης που εντυπωσιάζει με το πλήθος, την ποικιλία και την ακριβολόγο διατύπωση των προφητειών του, από τις οποίες οι περισσότερες έχουν εκπληρωθεί. Μια άλλη προφητεία του πατρο-Κοσμά αναφέρει πως: *«θα ῥθή καιρός, που ο διαβολος θα μπη μέσα σ' ένα κουτί και θα φωνάζει. αι τα κέρατά του θα ῥναι στα κεραμίδια».*

Δεν μπορεί κανείς να ζητά καλύτερη νεολαία, αν δεν εκδιωχθούν από εμπρός της οι κακοί διδάσκαλοι. Διότι, όπως έλεγε και ο μακαριστός επίσκοπος Φλωρίνης π. Αυγουστίνος Καντιώτης, *«σίτος σπείρεται; σίτος και θα θερισθεί. Ζιζάνια σπείρονται; Ζιζάνια και θα θερισθούν».* Αυτός είναι ο νόμος της ζωής, φυσικής και ηθικής.

Άλλο μέσο καλλιέργειας είναι να συνηθίσουν τα παιδιά στην ζωή της εκκλησίας. Ο τακτικός εκκλησιασμός, η εξομολόγηση και η συχνή συμμετοχή στο μυστήριο της θείας ευχαριστίας αποτελεί σημείο αναφοράς για την χριστιανική αγωγή των παιδιών. Ο άγιος Κοσμάς, κέντρο της εν Χριστώ ζωής όριζε το ναό με τις ακολουθίες του, συνδέοντας αχώριστα το κήρυγμά του με συμμετοχή στη λατρεία και τα ιερά μυστήρια. *«Να εξομολογηθήτε καθαρά, να μεταλάβετε τα άχραντα μυστήρια με φόβον και με ευλάβειαν, και τότε θα σας φωτίση η χάρις του παναγίου Πνεύματος να καταλάβετε καλύτερα...».* Υποδεικνύει και τον τρόπο με τον οποίο να γίνεται ο εκκλησιασμός, συμβουλεύει να πηγαίνουν όλοι οικογενειακώς από νωρίς και να παρακολουθούν με προσοχή την θεία λειτουργία.

«Από τον Χριστό μη χωρίζεσθε και από την Εκκλησίαν. Ακούτε τον ιερέα, όπου σημαίνει; Ευθύς να σηκώνεσθε, να νίπτεσθε, και να πηγαίνετε εις την εκκλησίαν, να αχούετε την ακολουθίαν με προσοχή. Ομοίως και την θείαν λειτουργίαν».

Επικρατεί δυστυχώς, σε πολλούς γονείς η νοοτροπία όχι μόνο να αμνηστεύουν, αλλά και να ενθαρρύνουν τα παιδιά τους στο να παραμένουν την Κυριακή το πρωί στο σπίτι, μακριά από την εκκλησία. Συνήθως προφασίζονται και αυτά και εκείνοι γι' αυτήν την απουσία τους την ανάγκη αναπαύσεως. Αυτό ο άγιος Κοσμάς το θεωρεί πολύ καταλυτικό και λέγει ότι οδηγεί στον πνευματικό θάνατο όλης της οικογενείας.

Διότι όποιους παιδαγωγικούς κόπους και αν καταβάλουν οι γονείς, δεν θα αποδώσουν τίποτα, αν δεν έχουν τον Θεό συμπαραστάτη και βοηθό στο έργο τους. Τον δε Θεό ελκύουν μόνο με την προσευχή και την ελεημοσύνη.

Ως προς την καθαυτό, τώρα, αγωγή η ελεημοσύνη είναι μέθοδος κατάλληλη ιδιαίτερα σήμερα, που επικρατεί μια νέα ειδωλολατρία. Στην εποχή μας, οι γονείς διαπράττουν το σφάλμα να λατρεύουν τα παιδιά τους, ως Θεούς μέσα στο σπίτι. Αυτή η θεοποίησή τους, καθιστά ανίκανους τους γονείς να γίνουν διδάσκαλοί τους.

Η υπερβολική αυτή αγάπη, κάνει την αγωγή να χωλαίνει. Υπενθυμίζει τη «μαϊμού», η οποία από υπερβολική αγάπη σφίγγει τόσο δυνατά το παιδί της στην αγκαλιά της ώστε τελικά το πνίγει. Έτσι και η λατρεία ή καλύτερα ειδωλολατρία των παιδιών οδηγεί τους γονείς να αμνηστεύουν κάθε ελάττωμά τους, και να ικανοποιούν κάθε ιδιότροπη απαίτησή τους, τακτική που οδηγεί στην καταστροφή τους, διότι δημιουργεί εγωκεντρικούς και απαιτητικούς χαρακτήρες, αντικοινωνικούς τύπους, τυράννους στο περιβάλλον τους. Πολύ ψυχολογημένα λοιπόν διαβλέπει ο θείος

Κοσμάς ότι είναι αδύνατη μια χριστιανική αγωγή, αν οι γονείς δεν μάθουν προηγουμένως να αγαπούν τα άλλα, τα ξένα παιδιά, περισσότερο από τα δικά τους.

Μέσα στο πνεύμα αυτό είναι και οι προτροπές του Αγίου προς τους γονείς να χαίρονται όταν βλέπουν κάποιο θερμότερο χριστιανικό ζήλο και να μην εμποδίζουν τα παιδιά τους να αφιερωθούν στον Θεό, να γίνουν δηλαδή ιερείς και μοναχοί. «Είναι μεγάλη ευλογία, λέει, να κάνετε ένα παιδί σας καλόγηρο». Τα παιδιά δεν είναι ιδιοκτησία των γονέων τους, είναι δημιουργήματα του Θεού και είναι ελεύθερα να διαλέξουν μόνα τους το δρόμο τους. Δεν ήρθαν στη ζωή για να ικανοποιήσουν σχέδια και φιλοδοξίες των γονέων τους, τα οποία δεν κατόρθωσαν να πραγματοποιήσουν οι ίδιοι στη ζωή τους, αλλά για να ζήσουν αυτό που ο Θεός και τα Ίδια επιθυμούν.

Μεγάλο και δύσκολο το έργο της χριστιανικής ανατροφής των παιδιών. Πραγματικά, όπως αναφέρει ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος είναι: «τέχνη τεχνών και επιστήμη επιστημών». Τα πρώτα στοιχεία θρησκευτικής αγωγής παλαιότερα τα προσέφερε το ευλογημένο εικονοστάσι. Το κέντρο αναφοράς της οικογένειας ήταν αυτή η γωνιά του σπιτιού. Συμμετέχοντας στην προσευχή των άλλων, κάνοντας την προσευχή καθημερινή συνήθεια, το παιδί θα αποκτήσει την εμπειρία της προσευχής. Ο καλύτερος τρόπος για να εισαγάγουν οι γονείς τα παιδιά τους στην εμπειρία της προσευχής, είναι να μοιράζονται μαζί τους τις δικές τους στιγμές προσευχής. Τα λόγια χτυπούν στ' αυτιά των παιδιών, ενώ η προσευχή στην καρδιά. Η οικογένεια θα γίνει πλέον ο φυσικός χώρος, όπου το παιδί θα μάθει να προσεύχεται.

Σε περίπτωση όμως, που τα παιδιά θα ξεφύγουν και θα παραστρατήσουν και δεν θα υποτάσσονται πλέον στην χριστιανική αγωγή της οικογένειας, τότε οι γονείς, αν μέχρι τότε μιλούσαν στα παιδιά τους για τον Χριστό, τώρα ας αρχίσουν, σαν την αγία Μόνικα τη μητέρα του ιερού Αυγουστίνου να μιλούν στο Χριστό για τα παιδιά τους.

Εύχομαι από καρδιάς η ανατροφή των παιδιών να αντανakλά στην ανάγκη τόσο των παιδιών όσο και της κοινωνίας μας και να στοχεύει στην κατά Χριστόν ποδηγέτηση τους, όπως την ήθελε ο άγιος Κοσμάς για το καλό όλων μας. Αμήν.

Μογλενίδη Ηλία
Θεολόγου, Ιεροψάλτου,
Επιστημονικού Συνεργάτου Ιδρύματος Εθνικού
& Θρησκευτικού Προβληματισμού "Καρίπειον Μέλαθρον"